

Politiek in Praktijk: Leerlingenraad kiezen

Korte beschrijving

Deze werkvorm kun je gebruiken om een (nieuwe) leerlingenraad te kiezen op school. Leerlingen gaan op een actieve en democratische manier aan de slag met het kiezen van klassenvertegenwoordigers voor de leerlingenraad. Leerlingen vormen binnen de klas partijen, maken een verkiezingsprogramma, ontwerpen een campagne, presenteren hun partij aan de hand van een poster of filmpje aan de rest van de klas, en stemmen tijdens een verkiezing voor een klassenvertegenwoordiger die hun klas in de leerlingenraad gaat vertegenwoordigen.

Leerdoelen

- Leerlingen weten dat een leerlingenraad zorgt voor inspraak van leerlingen op school.
- Leerlingen kunnen verwoorden wat ze zouden willen veranderen op school.
- Leerlingen begrijpen de overeenkomst tussen een klassenvertegenwoordiger en een volksvertegenwoordiger.
- Leerlingen weten dat een klassenvertegenwoordiger niet alleen zijn of haar eigen belangen vertegenwoordigt, maar die van alle leerlingen samen.
- Leerlingen kunnen anderen met een presentatie of filmpje overtuigen van wat zij belangrijk vinden.
- Leerlingen kunnen enkele kenmerken noemen van eerlijke verkiezingen.
- Leerlingen ervaren hoe een democratisch verkiezingsproces werkt.

Duur

Twee of drie lessen van circa 60 minuten.

Als je leerlingen uitgebreid de tijd wilt geven om hun campagne voor te bereiden, plan dan in totaal drie lessen in. Als je daar liever minder tijd aan besteedt, kun je het bij twee lessen houden.

Vorbereiding

Les 1

Elke school is anders en zal een leerlingenraad op zijn eigen manier inrichten. Op een praktijkonderwijsschool is het waarschijnlijk mogelijk om een leerlingenraad te vormen met van elke klas een leerling in de leerlingenraad. Op grotere scholen is dit misschien niet haalbaar. Pas daar deze lessen en de bijbehorende PowerPoint op aan. Hetzelfde geldt voor informatie in de PowerPoint over bijvoorbeeld het aantal keer per jaar dat een leerlingenraad bij elkaar komt. Laat deze informatie aansluiten bij de keuzes van jouw school.

Les 2

Met onderstaande voorbereiding kun je de verkiezing zo echt mogelijk maken en de leerlingen laten ervaren hoe het is om te stemmen.

- Maak stembiljetten met daarop de namen van alle partijen en die van de bijbehorende lijsttrekkers. Bij voorkeur vul je ook de speerpunten uit de verkiezingsprogramma's van de verschillende groepjes in op het stembiljet. Deze hebben de groepjes genoteerd op het werkblad.
Tip: door gekleurd papier te gebruiken, kun je voorkomen dat alle leerlingen op hun eigen partij stemmen. Geef leerlingen van iedere partij een eigen kleur stembiljet, bijvoorbeeld alle leerlingen uit partij 1 een blauw biljet. Zo kun je later zien of de verkiezing eerlijk is verlopen.
- Richt één of meerdere stembokjes in. Zet daarnaast een tafel waar jij als 'medewerker van het stembureau' kunt zitten en de stembiljetten kunt uitdelen aan de leerlingen.
- Plaats een dichte bak of container als stembus.
- Eventueel: maak een verkiezingsjournaal.

Extra les

Als de leerlingen meer tijd nodig hebben om het campagnemateriaal af te maken, kun je ervoor kiezen om tussen de eerste en de tweede les een extra les vrij te houden waarin de leerlingen verder kunnen knutselen aan het campagnemateriaal.

Benodigheden

Les 1

- Eventueel: PowerPoint
- Werkblad 'Partij oprichten', één kopie per groepje van 3-5 leerlingen
- Optioneel: werkblad 'kandidatenlijst'
- Per groepje van 3-5 leerlingen een A3-vel
- Materiaal om een poster te knutselen

Les 2

- Eventueel: PowerPoint
- Stempassen, voor iedere leerling één
- Stembiljetten, voor iedere leerling één (per partij een andere kleur stembiljet)
- Stembokje(s)
- Rood potlood (of meerdere, als je meerder stembokjes maakt)
- Stembus
- De posters en/of campagnevideo's van alle partijen

Les 1: Verkiezing voorbereiden

Stappenplan

Introductie: Wat is een leerlingenraad?

10 minuten

- Leg kort klassikaal uit wat een leerlingenraad is. Bijvoorbeeld zo:
'Een leerlingenraad is een groep leerlingen die samen nadenken over onderwerpen die belangrijk zijn voor de leerlingen, of waar de school beslissingen over moet nemen. Denk bijvoorbeeld aan meer zitplekken op het schoolplein, kunstgras bij het voetbalveld, de telefoon weer terug in de kleine pauze of schoolreisjes. Dit doen zij namens álle leerlingen op school. De leerlingenraad bespreekt deze onderwerpen met het bestuur van de school en vertelt wat de mening van de leerlingen is. Op deze manier krijgen leerlingen een stem op school.'
- Leg uit wat de situatie bij jullie op school is: dat er al een leerlingenraad is, of dat jullie school nu nog geen leerlingenraad heeft, maar dat jullie nú gaan beginnen met het oprichten van een raad.
- Leg uit hoe deze leerlingenraad eruit zal komen te zien.
Bijvoorbeeld: In de leerlingenraad komt uit iedere klas van ieder leerjaar één leerling: een klassenvertegenwoordiger. De klassenvertegenwoordigers vertegenwoordigen samen de meningen en belangen van alle leerlingen op school. Zij zullen ongeveer zes keer per jaar samen komen.
Tip: Zorg voor goede begeleiding van de leerlingenraad door school. Je kunt ervoor kiezen om bij de vergaderingen één of twee docenten aanwezig te laten zijn, die ook helpen met het opstellen van de agenda van overleggen, het selecteren van vergaderonderwerpen en het begeleiden van de discussie. Het kan praktisch zijn als (één van) de begeleidende docent(en) ook in de medezeggenschapsraad (MR) van de school zit. Op die manier kan deze docent iedere MR-vergadering delen wat er in de leerlingenraad is besproken.
- Vertel dat om een klassenvertegenwoordiger te kunnen kiezen, er natuurlijk een verkiezing moeten worden voorbereid. De verkiezing zal volgende week plaatsvinden. Vandaag gaan jullie die voorbereiden. Dit doen jullie in totaal in zes stappen. Stap 1 t/m 3 doen jullie vandaag (partijen oprichten, verkiezingsprogramma maken en een campagne opzetten). Stap 4 t/m 6 doen jullie volgende week (campagne voeren, stemmen en het tellen van de stemmen om de uitslag te weten).

Stap 1: Partij oprichten

5 minuten

- Verdeel de klas in groepjes van drie tot vijf leerlingen. Elk groepje vormt een partij.
- Laat ieder groepje bepalen wie hun lijsttrekker wordt. Dit is de leerling die klassenvertegenwoordiger zal worden als hun partij de meeste stemmen haalt.
Tip: maak duidelijk dat de lijsttrekker niet degene hoeft te zijn die altijd graag voor de groep staat, de grootste mond heeft en de volgende les de partij presenteert. Degene die het zélf leuk zou vinden om in de leerlingenraad te zitten en met andere leerlingen van school te vergaderen,

diegene moet lijsttrekker worden. Dit moet dus vooral iemand zijn die goed kan luisteren en samenwerken!

- Geef ieder groepje een werkblad.

Stap 2: Verkiezingsprogramma maken

15 minuten

- Instrueer de leerlingen aan de slag te gaan met de opdrachten op het werkblad.
 - Bij opdracht A denken de leerlingen na over dingen ('speerpunten') die zij als groepje belangrijk vinden. Wat willen zij veranderen op school? Ze schrijven er minstens vier op. Wijs de leerlingen erop dat ze als klassenvertegenwoordiger alle leerlingen op school vertegenwoordigen, dus dat ze ook goed na moeten denken over wat voor anderen belangrijk is.
 - Bij opdracht B bedenken de leerlingen een partijnaam.
 - Bij opdracht C bedenken de leerlingen een slogan voor hun partij.

Tips:

- Laat de leerlingen dit werkblad na stap 3 bij jou inleveren, zodat je als docent de antwoorden op dit werkblad kunt gebruiken bij het maken van het stembiljet.
- Als je leerlingen ook wilt laten kennismaken met het concept van 'kandidatenlijsten', kun je je leerlingen ook nog per partij een kandidatenlijst laten maken. Op plek 1 schrijven de leerlingen de naam van degene die graag namens de klas in de leerlingenraad wil zitten en dat ook goed zou kunnen (de lijsttrekker). Op de volgende plekken laat je de leerlingen de namen schrijven van de leerlingen die naar de leerlingenraad gaan als de lijsttrekker een keer niet kan, in de volgorde die zij zelf het beste vinden.

Stap 3: Campagne opzetten

30 minuten

- Vertel de leerlingen dat het tijd is om een campagne te gaan maken. Zij hebben bepaald wat ze belangrijk vinden: hun speerpunten. Nu moeten ze ervoor zorgen dat ze anderen kunnen overtuigen om op hun partij te stemmen.
- Ze mogen zelf kiezen hoe ze dit willen doen: met een poster of met een filmpje. Wijs de leerlingen erop dat de naam van hun partij, hun speerpunten en slogan duidelijk terug moeten komen op de poster of in het filmpje. De filmpjes moeten minimaal 1 minuut en maximaal 2,5 minuut duren.
- Al het campagnemateriaal moet vóór de volgende les af zijn. Dan gaan de leerlingen campagne voeren en vindt de verkiezing plaats.

Tips:

- Je kunt leerlingen meer tijd op school geven om het campagnemateriaal af te maken als dat na deze les nog niet af is. Plan dan een extra les tussen de eerste en de tweede les in.
- Je kunt de leerlingen ook alleen de mogelijkheid geven om een poster te maken, zodat je al de posters op kunt hangen in het lokaal.

Les 2: Campagne en verkiezing

Stappenplan

Introductie

5 minuten

- Open de les en kijk kort terug op wat jullie de vorige keer besproken en gedaan hebben.
- Controleer of het alle partijen gelukt is om hun campagne voor te bereiden.

Stap 4: Campagne voeren

25 minuten

- Elk groepje komt straks vooraan in de klas hun partij presenteren aan de hand van hun poster of filmpje. Ieder groepje heeft maximaal 3 minuten de tijd. Ze vertellen wat hun partijnaam is en wat hun speerpunten en slogan zijn, op een zo overtuigend mogelijke manier. Geef de partijen nog even kort de tijd om dit voor te bereiden.

Tip: Het hoeft niet per se de lijsttrekker te zijn die de partij presenteert. Het kan best dat een leerling wel klassenvertegenwoordiger wil worden (en dat heel goed zou kunnen), maar niet graag het woord voert voor de klas.

Tip: De taken voor de presentatie kunnen binnen de partij verdeeld worden. Bijvoorbeeld: 1 iemand vertelt wat de partijnaam is, 1 iemand vertelt wat de speerpunten zijn, 1 iemand noemt de slogan en 1 iemand houdt de poster vast.

- Laat nu elke partij hun speerpunten presenteren, gevolgd door een verdiend applaus.

Stap 5: Stemmen

20 minuten

- Vertel dat de verkiezing nu bijna gaat beginnen. Het is een echte verkiezing, dus jullie gaan het stemmen heel serieus aanpakken, net zoals in de politiek. Vraag de leerlingen wat ze weten over stemmen bij verkiezingen.
- Toon het filmpje 'Stemmen doe je zo'.
- Herhaal nog een keer waarvoor ze bij deze verkiezing gaan stemmen: de partij die de meeste stemmen haalt, levert de klassenvertegenwoordiger voor de leerlingenraad. De lijsttrekker van die partij wordt dan lid van de leerlingenraad van de school.
- Alle leerlingen mogen individueel en anoniem op één partij stemmen. Dit mag niet hun eigen partij zijn.
NB: bij verkiezingen in de politiek mogen kandidaten natuurlijk wel op zichzelf stemmen en op hun eigen politieke partij. Toch is er nu voor gekozen om dat niet toe te staan, om te voorkomen

dat alle leerlingen op hun eigen partij stemmen en de uitslag bepaald wordt door de groeps grootte van de partijen.

Tip: Door gekleurd papier te gebruiken, kun je controleren of (en daarmee voorkomen dat) leerlingen op hun eigen partij stemmen. Geef leerlingen van iedere partij een eigen kleur stembiljet, bijvoorbeeld alle leerlingen uit partij 1 een blauw biljet. Zo kun je later zien of de verkiezing eerlijk is verlopen. Als alternatief hierop zou je ook de stembiljetten kunnen 'merken' met bijvoorbeeld een code of stempel, zodat je naderhand nog weet welke partij welke biljetten heeft gekregen.

Tip: Mocht je geen mogelijkheid hebben om de stembiljetten op verschillende kleuren te printen of dit niet willen doen in het kader van geheime verkiezingen, kun je leerlingen ook instrueren dat ze hun stem mogen uitbrengen op twee partijen. Dat kan dan hun eigen partij zijn én een andere partij. Het nadeel hiervan is wel dat leerlingen later bij echte politieke verkiezingen maar één stem uit mogen brengen en een stembiljet ongeldig wordt verklaard als er twee bolletjes zijn ingekleurd. Als je hiervoor kiest, moet je dit dus wel duidelijk erbij uitleggen (waarbij het risico is dat de ervaring van het inkleuren van twee bolletjes beter blijft hangen bij de leerling dan de aanvullende informatie die je erbij geeft).

- Leg uit hoe het stemmen zo zal gaan:
De leerlingen mogen straks stemmen op het stembureau. Daar zit jij als docent als lid van het stembureau. De leerlingen laten hun identiteitsbewijs zien en leveren hun stempas in. Als leerlingen geen identiteitsbewijs bij hebben, is dat voor nu natuurlijk niet erg. Bij echte verkiezingen is dit wel echt nodig, maar voor nu mogen de leerlingen dan ook een ander pasje laten zien. Bijvoorbeeld hun schoolpasje. Jij controleert of er dezelfde naam op de stempas en op het identiteitsbewijs staat. In ruil voor de stempas ontvangen ze dan een stembiljet. Laat het stembiljet alvast zien aan de leerlingen en leg uit hoe ze dit stembiljet kunnen lezen en waar ze straks een bolletje moeten aankruisen. Met dit stembiljet gaan ze het stemhokje in. Dit moet alleen, zodat niemand mee kan kijken én hun stem geheim blijft. In het stemhokje ligt een rood potlood. Daarmee kleuren ze het bolletje rood van de partij waar ze op willen stemmen. Leg uit dat de leerlingen verder niets mogen schrijven of tekenen op het stembiljet. Zeker niet hun naam. Daarna vouwen ze het stembiljet dicht en doen ze deze in de stembus. Dan hebben ze gestemd! Als zij gestemd hebben, mogen de leerlingen weer terug op hun plek gaan zitten.
- Geef iedere leerling één stempas
- Laat de leerlingen per partij in de rij staan om te gaan stemmen. Op deze manier kun je de leerlingen per partij een bepaald kleur stembiljet geven en wordt de rij niet te lang.
- Laat alle leerlingen stemmen.
- Vraag hoe de leerlingen het vonden om te stemmen.

Stap 6: Stemmen tellen en de uitslag

10 minuten

- Schrijf de namen van de partijen die meededen met de verkiezingen op het bord.
- Leg uit dat het belangrijk is dat het stemmen eerlijk gebeurt. Daarom mag iedereen altijd meekijken bij het tellen van de stemmen. Sowieso moet dit altijd met meerdere personen gebeuren. Zo gaat dat ook in het echt bij verkiezingen.
- Vraag twee of drie vrijwilligers voor het helpen met het tellen van de stemmen.
- Open de stembus. Vraag één vrijwilliger om steeds 1 stembiljet uit de stembus te pakken en voor te lezen op wie er gestemd is. Vraag de tweede vrijwilliger om dit te controleren (of doe dat zelf) en vraag de derde vrijwilliger om de stemmen te turven op het bord. Doe dit voor alle stembiljetten.
Tip: mocht er een onjuiste stem zijn uitgebracht, bespreek dit dan klassikaal. Het is belangrijk dat de leerlingen leren dat bij echte verkiezingen een stem ongeldig is als iemand bijvoorbeeld zijn of haar naam op het stembiljet schrijft.
- Concludeer welke partij de meeste stemmen heeft gekregen en welke partij daarmee de verkiezing gewonnen heeft.

Tip: mochten meerdere partijen het hoogste aantal stemmen hebben behaald, bespreek dan met de betreffende lijsttrekkers welke oplossing zij zelf zien. Mogelijk komen ze er onderling uit wie namens de klas in de leerlingenraad gaat. Ook kan afgesproken worden dat deze twee leerlingen om de beurt naar de vergaderingen van de leerlingenraad gaan of halverwege het schooljaar wisselen. Of ze spreken af dat één leerling de klassenvertegenwoordiger wordt, en de ander 'vice-klassenvertegenwoordiger' wordt en de eerste vervanger is bij afwezigheid.

- Vertel wat dit betekent:
 - De partij die de meeste stemmen heeft gehaald, levert de klassenvertegenwoordiger voor de leerlingenraad.
 - Vanaf nu is de klassenvertegenwoordiger er niet meer alleen voor diens partij, maar voor de hele klas.
- Vertel de klassenvertegenwoordiger wanneer de eerste bijeenkomst van de leerlingenraad is, zodat diegene de andere leden van de leerlingenraad kan ontmoeten.
- Beantwoord eventuele vragen en sluit de les af.

Optioneel: maak als docent een verkiezingsjournaal en toon die in alle klassen

Het kan een leuk, extra element zijn om als coördinerend docent een verkiezingsjournaal te maken. Deze film kan dan in alle klassen getoond worden als de uitslag bekend is. De inhoud kan bijvoorbeeld zijn:

- Vertel wanneer de verkiezingen plaatsvonden en hoeveel stemmen er zijn uitgebracht.
- Een videoverslagje van de eerste stemmer die ging stemmen.

ProDemos

- Interview met de directeur over het belang van een leerlingenraad op school.
- Breng het tellen van de stemmen in een bepaalde klas in beeld.
- Maak duidelijk welke leerlingen uit welke klassen allemaal zitting zullen nemen in de leerlingenraad. En dat zij alle leerlingen zullen vertegenwoordigen en niet alleen hun eigen partij. Dus dat leerlingen bij hen aan kunnen kloppen als ze iets veranderd willen zien op school.
- Felicitaties en succeswensen voor de leerlingen die gekozen zijn tot lid van de leerlingenraad.
- Alle leerlingen die deel hebben genomen, in al de verschillende partijen, kunnen bedankt worden voor deelname aan deze eerlijke en democratische verkiezingen!